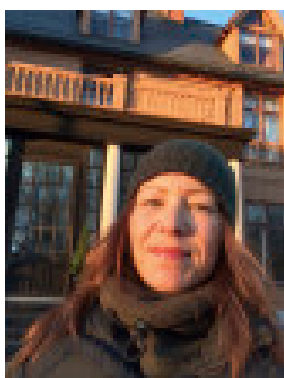

Behandlingshem för kvinnor ger arbetsro

Att vara i en enkönad miljö passar inte alla. Men för kvinnor med erfarenhet av våld och övergrepp kan det ge ett lugn och göra det lättare att bli av med missbruk.

Text & bild: Anna Fredriksson | [Prenumerera](#) | Artikel i [SocialPolitik nr 1 2016](#)

Ann får eftervård på Engelska villan. Bilden är en selfie.

– Ute i missbruket är man inte värd ett enda dugg. Här får jag bli sedd som Ann, inte bara alkisen Ann. Det får en att känna sig värdefull.

Ann har kommit hit till det nystartade behandlingshemmet för kvinnor i Mullsjö från sin träningslägenhet i Stockholm för en veckas eftervård. För inte så länge sedan avslutade hon sex månaders behandling på en annan enhet i den lilla orten på gränsen mellan Småland och Västergötland. Här driver Iris utvecklingscenter förutom det nyöppnade behandlingshemmet, sedan 30 år tillbaka en verksamhet med 46 platser för både män och kvinnor.

– När jag kom var vi ungefär 40 personer, bara fem kvinnor,

sen blev vi fler. Det var inget som jag störde mig på. Det var en bra kultur. Men för riktigt trasiga tjejer som har låg självkänsla och är vana att bli utnyttjade är det nog inte bra med blandat boende, säger Ann.

På institution är det lätt att könsroller befästs och att det blir en konservativ miljö. Det innebär en utsatthet för kvinnor. Även om det finns ett formellt förbud mot att ingå relationer är det i praktiken omöjligt att se till att det efterlevs och det blir svårt att fokusera på egen förändring om man har ett förhållande. Ett sammanhang med enbart kvinnor ger större arbetsro.

– Vi tittade på vad forskningen säger och vi såg att utbudet av institutioner som riktar sig enbart till kvinnor är litet. Det är ännu färre som erbjuder något annat än 12-stegs-behandling, säger verksamhetschefen Lina Romberg.

Varken Socialstyrelsen eller Inspektionen för vård och omsorg, IV0 kan svara på hur många institutioner det finns som riktar sig till enbart kvinnor. En tredjedel av de vårdinsatser som görs kommer kvinnor till del.

– Vi har ingen idé om att vi passar alla. Det finns kvinnor som absolut inte vill vara med andra kvinnor, som trivs bättre med män. Men för några skulle det vara skadligt att finnas i en blandad miljö, säger Lina Romberg och fortsätter:

– Någon gång kan det vara skönt att få vila från män. Det ger oss möjlighet att ha grupper kring våldsutsatthet och fokus på kvinnors hälsa.

En brasa sprakar och på serveringsbänken står förmiddagskaffet framdukat. Trähuset från slutet av 1800-talet som går under namnet Engelska villan har varit hotell- och konferensanläggning i många år.

– Vi letade länge efter passande lokaler att erbjuda för kvinnor, säger Lina Romberg.

Engelska villan har både natur- och kulturmiljö och passar i Iris koncept – att se miljön som en viktig del av en läkande helhet.

Än så länge finns bara två kvinnor här utöver Ann. Som mest kommer det att kunna bo 13 kvinnor samtidigt. Men Iris har inget behov av att skynda på processen att få beläggning. Det får ta den tid som behövs.

– Vi har en sund ekonomi vilket gör att vi kan återinvestera i utveckling och nya verksamheter, konstaterar vd Erik Andrén. Förra året hade vi 60 miljoner i omsättning, det är tio procent mer än året innan. Då gick inte heller någon av våra verksamheter med förlust, vilket är ovanligt.

Just nu pågår en process att göra Iris utvecklingscenter medarbetarägt. Ett sätt att ta tillvara den entreprenörsanda som var anledningen till att stiftelsen grundades 1986 och en möjlighet att kunna ge lite tillbaka i en låglönebransch.

Dagsformen för två andra kvinnorna som bor här är inte den bästa, inre röster och ångest pockar på uppmärksamhet.

De flesta som kommer till Iris har både missbruk och psykisk ohälsa; depressioner, fobier och stressrelaterade sjukdomar är vanliga. Kanske har missbruket börjat som självmedicinering. Läkemedelsnedtrappning ingår i behandlingen, för den som vill. Under de 30 åren Iris funnits och tagit emot mellan 2000 och 3000 klienter har två boende dött av överdoser. Det ena var en kille på 24 år som bodde på behandlingshemmet i Mullsjö.

– Det är oerhört sorgligt. Personalen och ansvariga hade samtal med familjen när det hände för tre år sedan. Vår egen genomgång visade inte att det begåtts några fel och IV0 har inte heller haft några anmärkningar. Vi måste sätta det i relation till hur många klienter vi tagit emot och till deras problematik. Men det finns inga men när någon avlider. 24-åringar ska aldrig dö av droger, det är inte okej, säger vd Erik Andrén.

Oftast är Iris inte det första steget på vägen att bli av med ett missbruk. Ann hade gått på sju öppenvårdsbehandlingar. Testat både KBT (kognitiv beteendeterapi) och 12-stepsbehandling. Hon tycker båda är bra. Hon har gått i blandad grupp och i kvinnogrupp, i kommunal och i privat regi.

Men det bet inte. Alkohol har varit hennes huvuddrog men sista året blev det annat också.

– Öppenvården kom inte så nära som det behövdes. Det var lätt att fejka och missköta sig på helgerna. Men kanske har det ändå gett något resultat. Jag kapitulerade när jag kom hit, jag vet inte om det berodde på terapeuterna eller på att jag var mogen.

Lina Romberg och Liisa Norén försöker ställa optimala krav så att alla boende utvecklas samtidigt. I det ingår ständig omvärdering och omprioritering.

För några år sedan ville socialtjänsten skicka henne på behandlingshem, men då ville inte hon. Nu var det tvärtom. När hennes före detta sambo slängde ut henne i våras blev det kaos. Först var hon hemlös sedan blev det ett sunkigt hotell och efter det ett stödboende. När socialtjänsten föreslog öppenvård skrek hon i telefonen att det skulle betyda slutet.

– Jag kände att då skulle jag dö. Min kropp, min själ och mitt psyke, allt var knäckt.

Det tog några veckor innan placeringen var klar.

– Det är otroligt viktigt att reagera när missbrukare väl kommit så långt att de säger: hjälp mig! Då måste det gå fort. Folk dör på vägen.

Socialstyrelsen ser att tvångsvården ökat under en tioårsperiod och att frivillig institutionsvård har gått ner.

Verksamhetschefen Lina Romberg märker att socialtjänsten är hårt pressade.

– Anhöriga ringer hit och vill att deras kära ska få plats men socialtjänsten säger nej. Då är det svårt att ge råd hur de ska agera. Vi försöker säga att det finns hjälp att få i hemkommunen. Vi förmedlar kunskap och lite hopp.

Men när socialtjänsten väljer att satsa då ger de gott om tid, det är hennes uppfattning. Det vanliga är att kommunen beviljar tre plus tre månaders placering, och eftervård.

– När jag började för 15 år sedan var det två år i behandling, sedan blev det väldigt tajt, nu går vi tillbaka till något bra. Jag är inte förespråkare av oceaner av tid, jag tror på förstärkt eftervård.

I behandlingen ingår två timmars samtal varje dag. Antingen i grupp eller enskilt. Det är samtalsgrupperna som får bäst betyg efteråt. På andra plats kommer maten.

– I början vill de boende ha enskilda samtal men sedan upptäcker de gruppens kraft. Då är det gruppsamtalen alla vill gå till. Ett gäng med terapeuter i ett medreflekterande team, det är helt oslagbart, säger Liisa Norén som är samtalsterapeut och har byggt upp den nya kvinnoenheten tillsammans med Lina Romberg.

Att få lyssna på andra och inte känna sig ensam. Det är det man beskriver som verksamt och läkande. Det allra mest privata och traumabearbetning tas enskilt. Och sex månader är en tillräckligt lång tid för att hon som terapeut ska våga bjuda in till samtal som går lite längre, menar Liisa Norén.

Bilden är att kvinnorna generellt är mer illa dära än männen, de har dolt sitt missbruk längre av moraliska skäl. Kanske fungerar de inte i rollen som förälder, det bidrar till dålig självkänsla och dålig självbild. Många har upplevt våld, både fysiskt, psykiskt, sexuellt och ekonomiskt.

– Otrygg uppväxt med otrygg anknytning är väldigt tydligt oavsett kön. Då är det svårt att ta emot hjälp, kanske avvisar man allt, säger Liisa Norén.

Grunden hos Iris är kognitivt och systemiskt/narrativt förhållningssätt. Möten och samtal är en del i att kvinnorna själva ska förstå hur deras verklighet hänger ihop. Deras egna berättelser blir grunden. I samtalen kan andra nya bilder växa fram. I det här ligger en stark tro på människans kraft och på att de ord vi väljer för att beskriva vidmakthåller eller skapar förutsättningar att förändra.

Liisa Norén vill involvera nätverket även om det är konfliktfyllt.

– Relationer är sällan helt hopplösa även om de är negativt påverkade av flerårigt missbruk. Rädslan hos anhöriga för hur det ska bli kan vara farlig. Om relationerna är nednötta och anhöriga förlorat hoppet kan de uppleva ett återfall som en katastrof. Men det är inte så svart eller vitt.

För personalen är återfall en del av behandlingen och ett tillfälle till nytt kontrakt. Man måste vara drogfri när man kommer tillbaka till enheten av hänsyn till de andra.

Att involvera nätverket är också viktigt för tiden efter behandling. Den är tuff. Hur gör man i praktiken för att få en meningsfull framtid med bostad, sysselsättning och eftervård?

– Här hos oss kan allt pågå som i en bubbla men sedan kommer krocken med verkligheten även om klienten varit på ledigheter. Nätverket kan bidra till övergången, säger Liisa Norén.

För att göra steget till ett normalt sammanhang mindre är planen att driva café för allmänheten i det vackra huset, kopplat till arbetsrehabilitering två dagar i veckan. Även för dem som har jobb att gå tillbaka till kan steget vara stort.

För Ann var en av de svåraste delarna med behandlingen att ha ett schema med obligatoriska saker och följa det.

– Det är körigt ibland när man är van att fladdra runt och göra som man vill. Bara att bo med sju andra personer. Men det funkade.

Att hålla kvar hoppet om att det finns alternativ till missbruket är inte alltid lätt, trots stödjande omgivning. Det finns en hopplöshet i att försöka och ändå inte lyckas. Det är

personalens uppgift att bära den tillsammans med de boende. Då kan hoppet bli levande i en person som lyckats, kanske en eftervårdsklient som Ann.

– Jag har åtta månader med rak nykterhet nu, det var länge sedan. Jag är stolt över det och ska se till att det blir många månader till.

Skuld och skam släppte Ann för flera år sedan. Nu har hon också lärt sig att vara ärlig igen.

– Jag var så inkörd på att ljuga om allting. Ljög även om jag inte behövde. Det var läskigt i början att låta bli, men skönt.

Hennes son som är 13 bor hos pappa på heltid. Han hälsade på i Mullsjö i somras och kontakten nu är bra. Även mot honom är Ann helt ärlig.

– Jag kan inte lova att jag aldrig mer ska dricka. Det har jag lovat så många gånger förut och inte hållit. Skillnaden nu är att jag är ärlig. Jag kör med AA-varianten och tar beslut varje morgon. Idag ska jag vara nykter, imorgon kan jag dricka men inte idag. Och så upprepar jag det varje morgon.